

BÀI VIẾT SỐ 5

(Nghị luận văn học)

(2 tiết)

I – MỤC TIÊU CẦN ĐẠT

Giúp HS :

– Nắm vững cách thức làm bài nghị luận văn học về một tác phẩm, một đoạn trích văn xuôi.

– Biết vận dụng những hiểu biết về các tác phẩm và đoạn trích văn xuôi đã học để viết bài ; có kĩ năng phân tích truyện.

II – NHỮNG ĐIỂM CẦN LƯU Ý

1. Về nội dung

a) *Bài viết số 5* mở đầu Học kì II bằng bài viết nghị luận văn học. Cụ thể là nghị luận về một đoạn văn, một vấn đề nội dung hoặc nghệ thuật trong tác phẩm văn học.

Các tác phẩm ở phần Đọc văn đầu Học kì II chủ yếu là tác phẩm văn xuôi Việt Nam sau năm 1945 như : *Vợ chồng A Phủ* (Tô Hoài), *Vợ nhặt* (Kim Lân), *Những đứa con trong gia đình* (Nguyễn Thi), *Rừng xà nu* (Nguyễn Trung Thành),... Như vậy, chủ yếu là các truyện ngắn. Vì thế, GV cần lưu ý HS cách làm bài nghị luận về một tác phẩm văn xuôi đã học. Với các đề văn nghị luận về một tác phẩm tự sự, khi viết bài HS thường mắc lỗi diễn xuôi nội dung và kể lại cốt truyện một cách đơn thuần. HS cũng thường đánh đồng việc phân tích một tác phẩm văn xuôi với phân tích đặc điểm tính cách nhân vật, coi yêu cầu phân tích tác phẩm *Vợ chồng A Phủ* và phân tích nhân vật Mị hoặc A Phủ là một. Một trong những điểm yếu nữa là kĩ năng phân tích lời văn nghệ thuật (phân tích một đoạn văn xuôi nghệ thuật). HS không biết bám vào các chi tiết, từ ngữ, hình ảnh, điểm nhìn, các thủ pháp nghệ thuật nhằm khắc hoạ tính cách nhân vật, bút pháp miêu tả,... để chỉ ra cái hay, cái đẹp của đoạn văn. Trước và sau khi viết *Bài viết số 5*, GV cần nhắc nhở HS về những lỗi thường gặp để rút kinh nghiệm.

b) *Bài viết số 5* trong SGK *Ngữ văn 12 Nâng cao*, tập hai nêu lên bốn đề nghị luận văn học. Đề 1 yêu cầu phân tích diễn biến tâm trạng bà cụ Tứ trong đoạn trích tác phẩm *Vợ nhặt*. Đề 2 yêu cầu phân tích thành công của Tô Hoài trong việc khắc hoạ nội tâm nhân vật qua một đoạn trích tự chọn từ tác phẩm *Vợ chồng A Phủ*. Đề 3 yêu cầu HS phân tích vai trò của nhân vật vợ Tràng trong tác phẩm *Vợ nhặt* của Kim Lân. Đề 4 đặt vấn đề phân tích "màu sắc Nam Bộ" trong truyện ngắn *Những đứa con trong gia đình* của Nguyễn Thi. Như thế có thể thấy, mặc dù *Bài viết số 5* cũng như nhiều bài kiểm tra khác, tuy chỉ cần một đề nhưng sách giáo khoa bao giờ cũng nêu lên nhiều dạng khác nhau, xoay quanh một đề tài, một vấn đề trọng tâm. Với *Bài viết số 5*, các vấn đề trong tác phẩm văn xuôi có thể là một đoạn trích (Đề 1 và 2), có thể là một nhân vật (Đề 3), có thể là một vấn đề nội dung hoặc nghệ thuật trong một tác phẩm cụ thể (Đề 4). GV có thể tự ra đề hay lựa chọn một trong bốn đề mà SGK đã nêu lên. Nhưng khi trả bài cần lưu ý HS các vấn đề cần nghị luận ở một tác phẩm văn xuôi là những vấn đề nào để HS có ý thức tìm hiểu.

2. Về phương pháp

Đây là bài viết 2 tiết ở lớp, GV cần xác định yêu cầu cho bài viết này một cách phù hợp (về nội dung, độ dài,...), không yêu cầu quá cao, chú ý đánh giá

các yêu cầu về kiểu văn bản, về khả năng vận dụng các kiến thức và kĩ năng phân tích văn học ; các thao tác nghị luận đã học,...

III – GỢI Ý VỀ CÁCH LÀM CÁC ĐỀ VĂN

Đề 1. Đề yêu cầu phân tích diễn biến tâm trạng của nhân vật bà cụ Tứ (mẹ Tràng). Đó là một tâm trạng từ ngỡ ngàng, băn khoăn, sửng sốt đến đau xót, tủi cực "vừa ai oán vừa xót thương cho số kiếp đứa con mình". Tâm trạng ấy được miêu tả không chỉ bằng những suy nghĩ nội tâm mà còn thể hiện rất thành công trong bút pháp miêu tả ngoại hình, hoàn cảnh, ngôn ngữ, hành động của nhân vật. HS cần chỉ ra và phân tích được các biểu hiện cụ thể ấy.

Đề 2. Tự lựa chọn một đoạn trích trong truyện *Vợ chồng A Phủ* của Tô Hoài, phân tích để làm nổi bật thành công của tác giả trong việc khắc hoạ nội tâm nhân vật.

Khắc hoạ nội tâm nhân vật là một thành công của Tô Hoài trong truyện *Vợ chồng A Phủ*. Để khắc hoạ nội tâm nhân vật, nhà văn không chỉ dùng bút pháp miêu tả những suy nghĩ và diễn biến tâm trạng mà còn miêu tả qua hành động, ngôn ngữ, ngoại cảnh,... Căn cứ vào cách hiểu đó, HS tự chọn một đoạn thể hiện rõ nhất thành công của Tô Hoài về phương diện này. Thực chất đây cũng là yêu cầu phân tích một đoạn văn xuôi nghệ thuật.

Đề 3. Để làm nổi bật vai trò của nhân vật vợ Tràng trong truyện ngắn *Vợ nhặt* của Kim Lân, HS cần chỉ ra hai ý cơ bản sau.

a) Vai trò và ý nghĩa của một nhân vật đối với truyện ngắn thể hiện ở những phương diện nào ?

– Về nội dung : nhân vật đó có vai trò gì trong việc làm nổi bật chủ đề, tư tưởng, cũng như giá trị phản ánh (hiện thực, nhân đạo).

– Về hình thức : nhân vật đó có vai trò gì trong việc hình thành và phát triển cốt truyện, là nhân vật phụ hay chính,...

b) Từ các yêu cầu trên, phân tích và chỉ ra nhân vật vợ Tràng có vai trò và ý nghĩa rất to lớn đối với truyện *Vợ nhặt*. Đây thực chất là trả lời câu hỏi : Nếu không có nhân vật vợ Tràng thì nội dung và hình thức của truyện sẽ bị ảnh hưởng như thế nào ? Phân tích và chứng minh những nhận xét của mình bằng tác phẩm (đây là ý trọng tâm của bài viết).

Đề 4. Để làm tốt đề này, GV hướng dẫn HS triển khai theo lô gích sau :

a) Thế nào là "màu sắc Nam Bộ" ? "Màu sắc Nam Bộ" thể hiện ở những yếu tố nào ? (Nội dung và hình thức).

b) "Màu sắc Nam Bộ" được thể hiện trong tác phẩm *Những đứa con trong gia đình* của Nguyễn Thi ở chỗ nào và thể hiện như thế nào, bằng cách nào ? (phân tích và chứng minh – phân trọng tâm của bài viết).

c) Bình luận về vai trò và ý nghĩa của "màu sắc Nam Bộ" trong tác phẩm của Nguyễn Thi.

IV – TÀI LIỆU THAM KHẢO

– Nguyễn Văn Long, "*Vợ chồng A Phủ*" của Tô Hoài, trong sách *Giảng văn văn học Việt Nam hiện đại*, Sđd.

– Hà Minh Đức (biên soạn và tuyển chọn), *Nhà văn nói về tác phẩm*, Sđd.

– Nguyễn Đăng Mạnh, *Sức sống của ngòi bút Nguyễn Thi*, trong sách *Con đường đi vào thế giới nghệ thuật của nhà văn*, Sđd.